provincie
GELDERLAND

MONUMENTEN INVENTARISATIE PROJECT

Ten geleide

Het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) is een landelijk opgezet project met het doel om in betrekkelijk korte tijd - 5 jaar - een inventarisatie te verkrijgen van bouwkunst en stedebouw uit de periode 1850-1940. De uitvoering van het project wordt verzorgd door de provincies. In Gelderland heeft de provincie de Stichting MIP-Gelderland opgericht, die belast is met de uitvoering van het project.

In Gelderland wordt het MIP uitgevoerd conform de Gelderse streekplanindeling: Midden-Gelderland, Oost-Gelderland, Veluwe en Rivierenland. Binnen deze inventarisatiegebieden wordt per gemeente geïnventariseerd.

Het eindprodukt, waarover de gemeenten de beschikking krijgen, bestaat uit 3 rapporten, te weten een regiobeschrijving, een gemeentebeschrijving en een inventarisatierapport.

In de regiobeschrijving wordt op hoofdlijnen een schets gegeven van ontwikkelingen die bepalend zijn geweest voor de ruimtelijke kwaliteit, i.c. bouwkundige en stedebouwkundige karakteristieken, uit de periode 1850-1940 in het inventarisatiegebied. Het betreft veelal ontwikkelingen en karakteristieken die behalve van lokaal belang ook een boven-lokaal belang vertegenwoordigen.

In de gemeentebeschrijving, die kan worden beschouwd als een verfijning die betrekking heeft op een deel van het grondgebied van de regiobeschrijving, worden op beknopte wijze de voornaamste historisch-geografische, sociaal-economische, bouwkundige en stedebouwkundige ontwikkelingen uit de periode 1850-1940 weergegeven.
In dit verband dient hoofdstuk 4.5. *Karakterisering geïnventariseerde bebouwing* afzonderlijk te worden genoemd. Het betreft een hoofdstuk dat als "schakel" fungeert tussen het beschrijvende en het inventarisatiegedeelte, te weten het inventarisatierapport.

Het inventarisatierapport voorziet in een beknopte weergave per gemeente van de gebouwde omgeving uit de periode 1850-1940 in de vorm van objecten en complexen op basis van de uitgewerkte MIP-formulieren.

Hoewel de 3 rapporten afzonderlijk kunnen worden gelezen, verdient het aanbeveling het inventarisatiegedeelte niet los te zien van het beschrijvende gedeelte en omgekeerd.

..2/

Met betrekking tot het gebruik van de MIP-eindprodukten dient het volgende te worden opgemerkt.

Bij schrijven d.d. 21 september 1989 - nr. WZ89.59395 - WZ/CE404 is de provincie Gelderland accoord gegaan met de samenwerkingsovereenkomst, zoals opgesteld van rijkswege bij schrijven d.d. 11 augustus 1989, nr. U-172.612, inzake de uitvoering van het Monumenten Inventarisatie Project in Gelderland.

In artikel 8 van bedoelde overeenkomst is het gebruik van de eindprodukten geregeld. Dit artikel luidt als volgt:

"Artikel 8. Gebruik eindprodukten

1. De Provincie is evenals de Rijksdienst ook nadat de eindprodukten als bedoeld in artikel 1, leden a t/m e (*) zijn opgeleverd gerechtigd deze eindprodukten, geheel of gedeeltelijk voor eigen gebruik aan te wenden, te vermenigvuldigen of te publiceren, dan wel, al dan niet tegen financiële vergoeding, voor gebruik aan derden beschikbaar te stellen.
2. De Provincie maakt met derden die zij bij de uitvoering van het Project betrekt zodanige afspraken, dat hen niet de bevoegdheid toekomt, bv. door een beroep op hun toebehorende auteursrechten, in het in het eerste lid omschreven gebruik, geheel of gedeeltelijk te beletten of te belemmeren.
3. De Rijksdienst en de Provincie bevorderen de totstandkoming van openbare publicaties over jongere bouwkunst en stedebouw uit de periode midden 19e eeuw - Tweede Wereldoorlog."

Wij verzoeken u bij het gebruik van de eindprodukten de geraadpleegde bron(nen) te vermelden.

OOST-GELDERLAND

EIBERGEN

gemeentebeschrijving

Monumenten
Inventarisatie
Project

GEMEENTEBESCHRIJVING

GEMEENTE EIBERGEN

INHOUDSOPGAVE

		Blz.
1.	INLEIDING	3
2.	BODEMGESTELDHEID EN GRONDGEBRUIK	7
3.	INFRASTRUCTUUR	11
4.	NEDERZETTINGSSTRUCTUUR	13
4.1.	Algemeen	
4.2.	Functionele ontwikkelingen - periode 1800-1850 - periode 1850-1900 - periode 1900-1940	
4.3.	Stedebouwkundige structuur: - Eibergen - Rekken - Beltrum - Verspreide bebouwing	
4.4.	Ontwikkelingen na 1940	
4.5.	Karakterisering geïnventariseerde bebouwing	
4.6.	Typologie uitbreidingen gemeente Eibergen 1850-1940	
4.7.	Bijzondere gebieden	
	GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN/BIBLIOTHEKEN, KAARTMATERIAAL EN LITERATUUR	24

1. INLEIDING

De gemeente Eibergen bevindt zich in het inventarisatiegebied Oost-Gelderland en heeft een oppervlakte van 11.764 hectare. De gemeente Eibergen bestaat uit de hoofdkern Eibergen, alsmede de kernen Beltrum en Rekken (zie afbeelding 1). Het grondgebied van de gemeente Eibergen komt grotendeels overeen met de voormalige marken van Lintvelde, Beltrum, Avest, Hupsel, Zwolle, Olden-Eibergen, Mallem, Rekken en Eibergen/Holterhoek (zie afbeelding 2). Een deel van de westgrens van de gemeente valt samen met de Grevengracht; een klein deel van de zuidgrens valt samen met de Slinge.
Een groot deel van de oostgrens van de gemeente Eibergen is tevens de rijksgrens. Op Nederlands grondgebied grenst de gemeente Eibergen aan de gemeenten Winterswijk, Lichtenvoorde, Groenlo, Ruurlo, Borculo, Neede en Haaksbergen.
In 1819 zijn de gemeenten Eibergen, Rekken en Beltrum samengevoegd tot de gemeente Eibergen.

De gemeente is gedurende de periode 1850-1940 een gemeente met een gemengd agrarisch-industrieel karakter geweest. Belangrijke industriële ontwikkelingen hebben zich voorgedaan in de baksteenfabricage, de textielnijverheid annex blekerijen, en de leerindustrie (pickerfabricage ten behoeve van de textielnijverheid, riemenfabricage). Eibergen behoorde met Neede tot de twee jongere textielcentra in de Achterhoek.
Op 1 januari 1990 telde de gemeente Eibergen 16.280 inwoners.

Afbeelding 1
Gemeente Eibergen omstreeks 1867

PROVINCIE GELDERLAND

GEM. EIBERGEN N°1.
KADASTRALE GEMEENTE EIBERGEN.

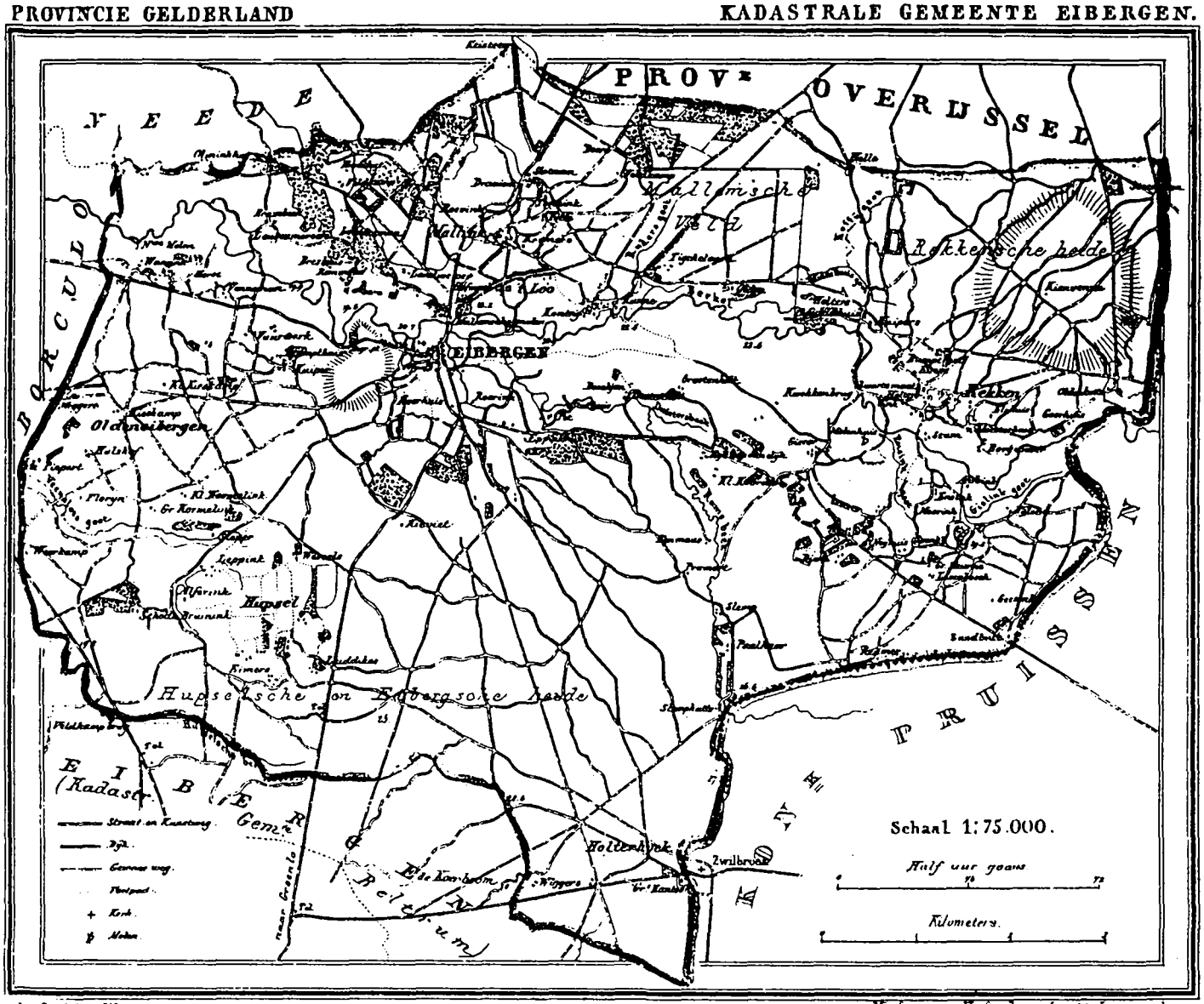

Gem.te Eibergen c a. 11715 Bwoners. 5400 Inwoners.

Uitgave van Hugo Springer te Leeuwarden.

Afbeelding 1a
Gemeente Eibergen omstreeks 1867

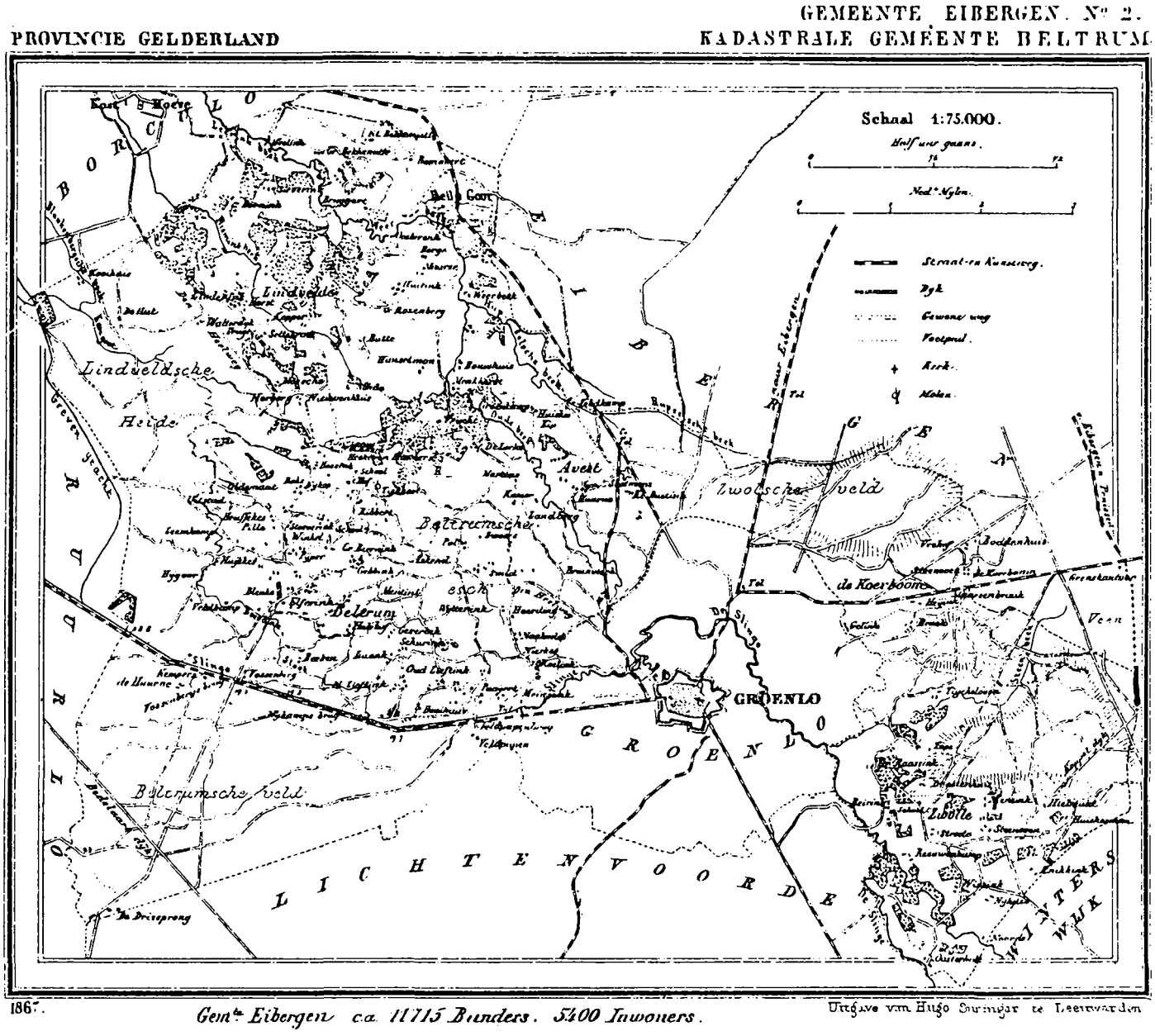

Afbeelding 2
Indeling in dorpsgebieden en gemeenten

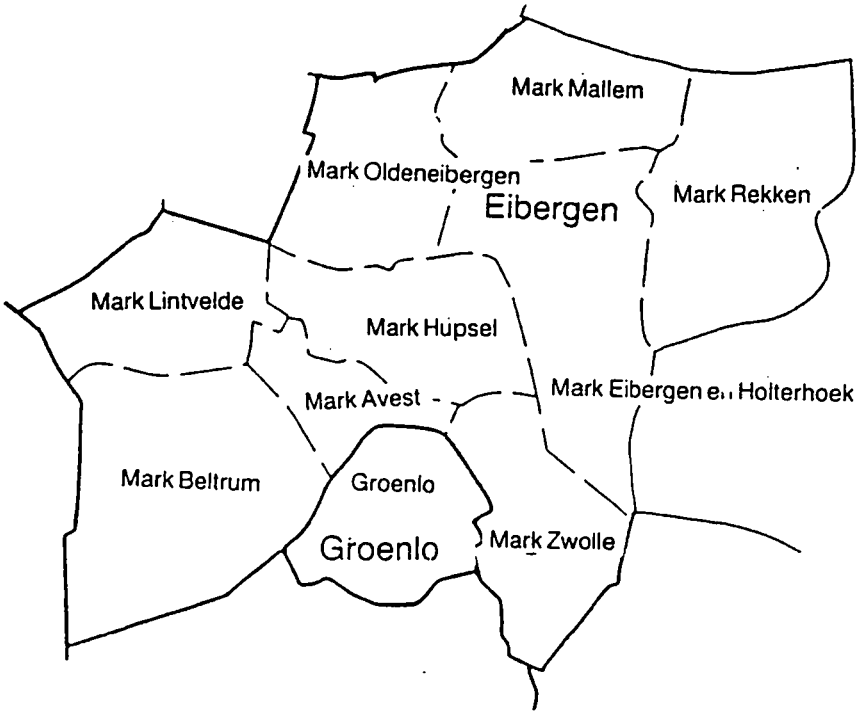

VERKLARING

— — oude dorpsgrenzen (± 1790)

------ buurtschappengrenzen

——— gemeentegrenzen (juni 1985)

2. BODEMGESTELDHEID EN GRONDGEBRUIK

Gedurende het Krijt is ten oosten van de lijn Groenlo-Eibergen-Haaksbergen het Oost-Nederlands Plateau gevormd door tectonische krachten. Het gebied is gedurende de Saale-ijstijd met landijs bedekt geweest (lössgronden). Op enkele plaatsen, zoals bij Eibergen, heeft stuwwalvorming plaatsgevonden. Enkele hoger gelegen terreingedeelten, zoals bij Beltrum, kennen eveneens gestuwde afzettingen in de ondergrond. Na het afsmelten van de landijsmassa's bleef op het plateau grondmorene achter. Met name ten zuiden van Eibergen komt op deze grondmorene grindhoudende dekzandgrond voor (zie afbeelding 3). Tevens komt op het plateau veel keileem onder de dekzandbedekking voor. Daardoor is met name ten zuiden en oosten van Eibergen sprake van een geringe doorlaatbaarheid van de bodem, hetgeen zonder systematische afwatering broekland- en moerasvorming tot gevolg heeft. Ten westen van het Oost-Nederlands Plateau ligt het lager gelegen dekzandgebied, waarin beken talloze geulen hebben gevormd. Het lager gelegen dekzandgebied is over het algemeen drassig. Het hoogteverschil tussen Oost-Nederlands Plateau en dekzandgebied is dermate groot (zie afbeelding 4), dat de grondwaterstanden in het lager gelegen dekzandgebied sterk schommelen.

Afbeelding 3
Geomorfologische kaart gemeente Eibergen

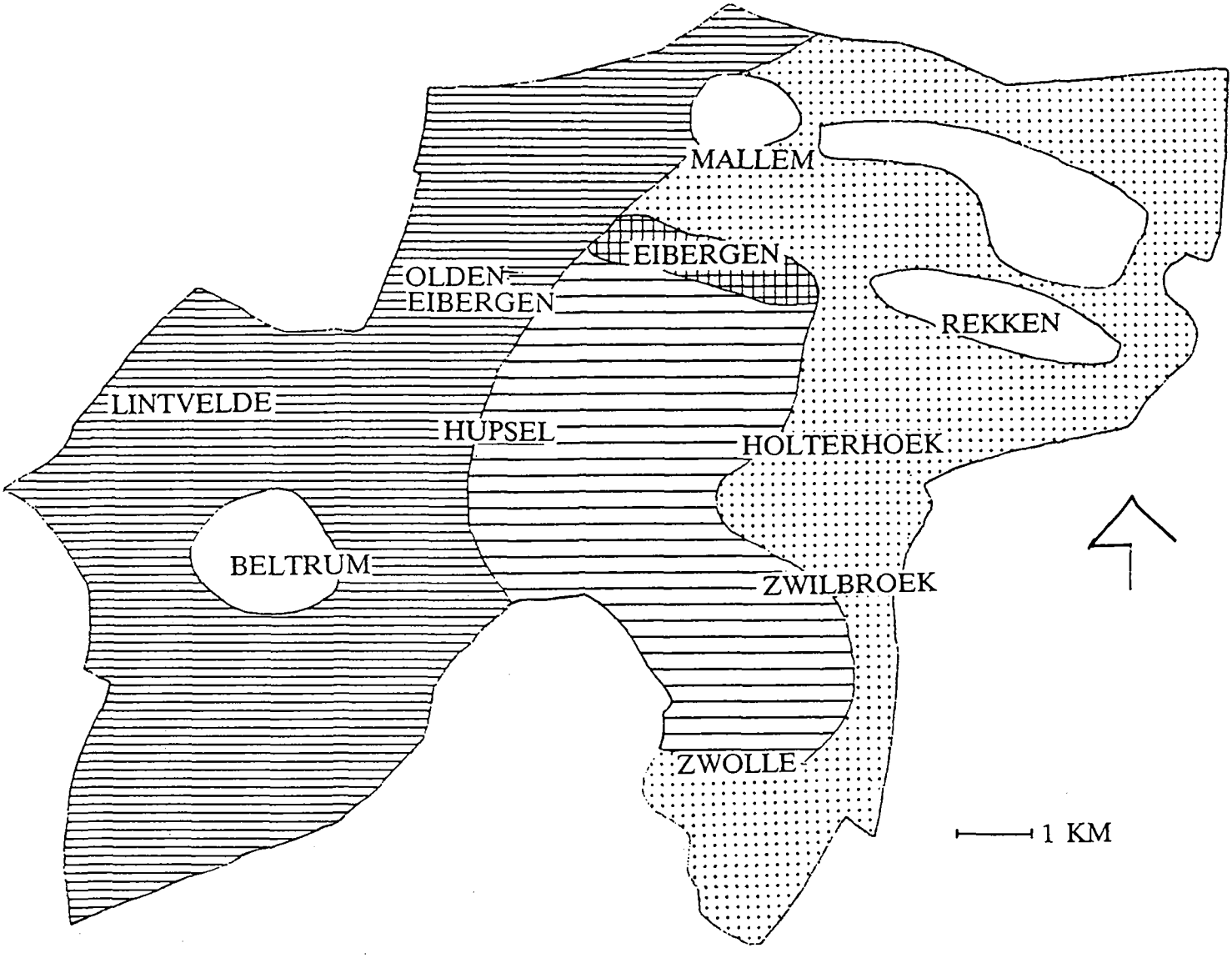

lager gelegen dekzandgebied met beekafzettingen

hoger gelegen dekzandgebieden met tertiaire klei op Oost-Nederlands Plateau

stuwwal

stuwwalhelling met grondmorene

hoger gelegen dekzandgebied met oude bouwlandgronden

Afbeelding 4
Globale hoogtekaart gemeente Eibergen

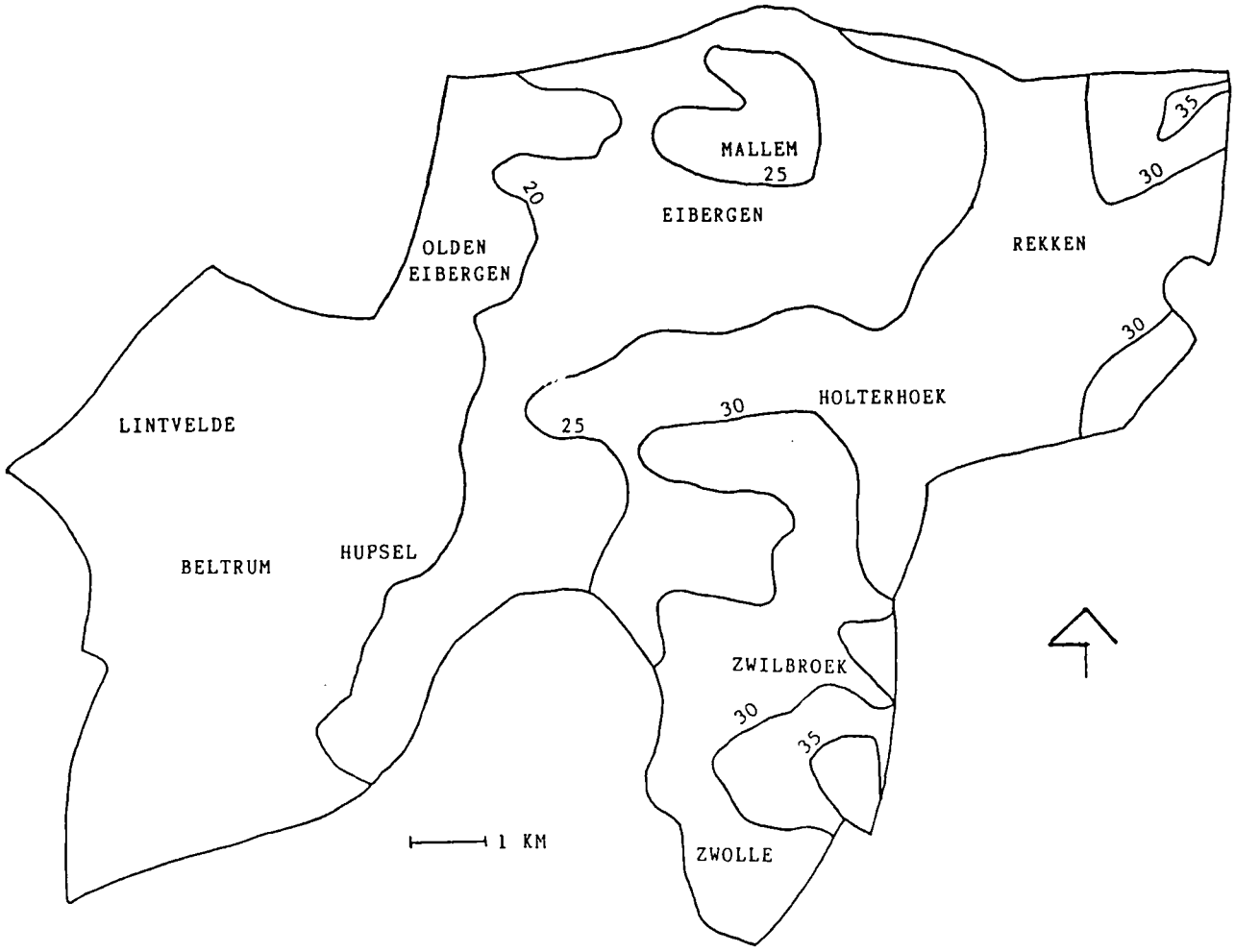

Het bodemgebruik in de periode 1850-1940 heeft betrekking op de stuwwal, de stuwwalhelling en de hoger en lager gelegen dekzandgebieden. De stuwwal en de hoger gelegen dekzandgebieden met oude bouwlandgronden waren overwegend als bouwland in gebruik. Op de akkers waren vooral rogge en in mindere mate aardappelen geteeld. Rond de eeuwwisseling nam de teelt van boekweit sterk af en nam de teelt van haver toe. Op de stuwwalhelling waren de heidevelden omgezet in vooral graslanden. De lager gelegen dekzandgebieden en het hoger gelegen dekzandgebied met tertiaire klei in de ondergrond, hebben een gevarieerd bodemgebruik gekend, mede bepaald door de grondwaterstanden. Het lager gelegen dekzandgebied met beekafzettingen kende afwisselend grasland en akkers. Het Lintveldse Broek bestond uit venen. Het hoger gelegen dekzandgebied bestond uit venen (o.a. Eibergse Veld) en overwegend grasland. Thans domineert hier grasland. In het noordoosten van de gemeente Eibergen zijn na 1900 bossen aangelegd. Het veranderde bodemgebruik hangt mede samen met ruilverkavelingswerkzaamheden en verbeteringen in de afwatering.

De afwatering is mede gelet op het afnemend hoogteverschil van oost naar west in het algemeen op het westen gericht. Diverse gekanaliseerde beken stromen af op de Berkel en de Slinge. Bij de ontginning van de drassige gebieden, met name na de markeverdelingen (omstreeks 1860), is een overwegend strokenverkavelingspatroon ontstaan in de vlakkere terreingedeelten (Eibergse Veld, omgeving Hupsel, Rekkense heide). Blokvormige verkaveling is ontstaan op de hoger gelegen gronden en de gronden met een wisselende grondwaterstand. Op de overgang van het Oost-Nederlands Plateau naar het dekzandgebied is een aantal nederzettingen ontstaan (Eibergen, Beltrum, Mallem, Rekken en Hupsel). Deze nederzettingen zijn tevens gelokaliseerd nabij de rivieren Slinge en Berkel. Het betreft vanouds natuurlijke verhogingen die reeds zeer lang bewoond zijn. Rond Eibergen, Hupsel, Mallen en Beltrum zijn escomplexen aangelegd. De oude essen van Eibergen, Beltrum, Mallem en Rekken kennen een onregelmatige, blokvormige verkaveling. Olden-Eibergen, Zwolle en Lintvelde, waar zich kampachtige ontwikkelingen hebben voorgedaan, zijn eveneens overwegend onregelmatig verkaveld. Holterbroek en Zwilbroek zijn natte heide- en broekontginningen, die in de 19e en 20e eeuw tot ontwikkeling zijn gekomen.

3. INFRASTRUCTUUR

Reeds in de Late Middeleeuwen waren Mallem, Eibergen en Rekken gelegen aan de oude Hessenweg van Deventer naar Vreden. Na de Middeleeuwen neemt de betekenis van deze weg geleidelijk af. Tussen 1840 en 1860 is de weg van Zutphen via Groenlo naar Vreden verhard. Zwilbroek en Beltrum lagen nabij deze weg. De weg van Eibergen naar Haaksbergen is omstreeks 1837 verhard. Daartoe werd een brug over de Berkel gebouwd. Omstreeks 1860 zijn de wegen naar Borculo en Groenlo verhard. Het wegenpatroon op de hoger gelegen terreingedeelten is in het algemeen grillig. Parallel aan de westrand van het Oost-Nederlands Plateau is de weg naar Groenlo en Haaksbergen aangelegd. In de drassige gedeelten is sprake van een meer rechtlijnig wegenpatroon, in samenhang met het verkavelingspatroon.

In 1884 werd de spoorlijn Winterswijk-Neede geopend, met een station te Eibergen. Tussen omstreeks 1875 en 1975 heeft een smalspoorlijn Groenlo-Zwilbroek dienst gedaan ten behoeve van een Groenlose steenfabriek. In 1937 heeft de Gelderse Tramwegen (G.T.W.) - thans G.S.M. (gelderse Streekvervoer Maatschappij) - een busdienst tussen Winterswijk en Neede geopend.

De Berkel en de Slinge hebben, afgezien van hun afwateringsfunctie, ook betekenis als waterweg gehad. In de tweede helft van de 19e eeuw, alsook in de 20e eeuw hebben hier kanalisatiewerkzaamheden plaatsgevonden, waarbij stuwen zijn gebouwd.

In 1913 is Eibergen aangesloten op het elektriciteitsnet van de "N.V. Berkelstreek" te Hengelo (Ov.).
In 1938 is te Eibergen een watertoren ten behoeve van het locale drinkwaterleidingnet in gebruik genomen, nadat Eibergen was aangesloten op het waterleidingnet van de W.O.G. (N.V. Waterleiding Oostelijk Gelderland).

Afbeelding 5
Belangrijkste wegen gemeente Eibergen, omstreeks 1930

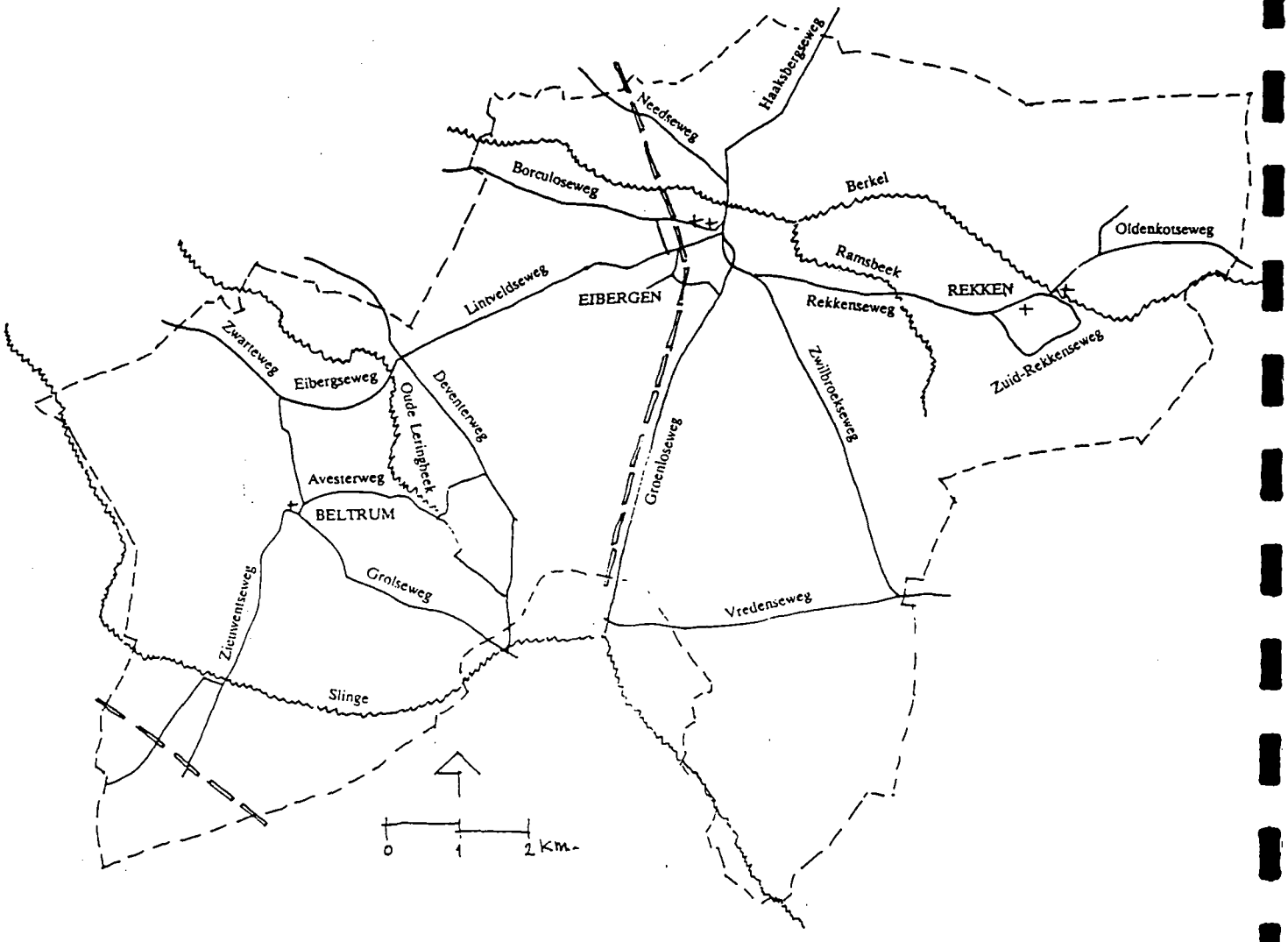

4. NEDERZETTINGSSTRUCTUUR

4.1. Algemeen

De oude bouwlandgronden rond Eibergen bevatten occupatiesporen die dateren uit de 4e eeuw na Chr. In de 12e eeuw is Eibergen vermeld als nederzetting binnen de heerlijkheid Borculo. Eibergen, Rekken en Mallem lagen aan Hessenwegen en aan de Berkel. De aanwezigheid van leem op het Oost-Nederlands Plateau vormde reeds in de 16e eeuw aanleiding tot de oprichting van tichelovens, waaronder die bij Mallem. Vanwege de strategische ligging langs de grens met het toenmalige Pruisen zijn diverse landweren aangelegd. Vanaf de 17e eeuw kwamen huisweverijen tot ontwikkeling.

4.2. Functionele ontwikkelingen

Periode 1800-1850

De bevolking vond haar bestaansbasis met name in de landbouw. De huisweverij vormde een belangrijk nevenbedrijf. In 1834 is te Eibergen een weverij opgericht, die echter reeds in 1845 werd stilgelegd. In de eerste helft van de 19e eeuw zijn tichelovens opgericht bij Loo, Zwolle en Rekken. De eerste markeverdeling heeft in 1845 plaatsgevonden te Mallem.

Periode 1850-1900

In 1850 vormde de landbouw hoofdbron van bestaan in de gemeente Eibergen. Na de markeverdelingen (1845-1912) werden met name de drassige gedeelten in ontginning genomen. De huisweverij nam gedurende de tweede helft van de 19e eeuw sterk in betekenis af, met name als gevolg van de opkomst van de fabrieksmatige produktiemethoden. In 1850 werkten nog zo'n 450 personen in vijf weverijen, een katoenspinnerij en een linnenblekerij. In 1876 werkten 18 personen in een nieuw opgerichte blekerij. Binnen 25 jaar liep dit aantal op tot 70. De baksteenfabricage bestond uit acht kleinere steenfabrieken, waarvan er zeven reeds voor de eeuwwisseling zijn gesloten. In één van de steenfabrieken die in 1884 ophield te bestaan vestigde zich een lederwaren-/drijfriemenfabriek. Hierin werkten in 1900 zo'n 80 personen. De industriële ontwikkeling van de gemeente Eibergen werd versterkt door de oprichting van nog enkele kleinere fabrieken als de lijmziederij, een perkamentfabriek, twee zuivelfabrieken en een sigarenfabriek.

Periode 1900-1940

Tussen 1850 en 1900 is het vertrekoverschot in de gemeente Eibergen nagenoeg gelijk gebleven aan de natuurlijke bevolkingsgroei. Dit veranderde na de eerste jaren van de 20e eeuw. Tussen 1900 en 1940 vond een verdubbeling van het inwonertal plaats (zie afbeelding 6). De industriële structuur bleef grotendeels identiek aan de situatie van voor 1900. De blekerij groeide uit tot een industrieel bedrijf met het hoogste aantal werknemers (ca. 250). De drijfriemenfabriek en de in 1905 opgerichte pickerfabriek telden tezamen zo'n 150 werknemers. De meelfabriek en de tricotfabriek waren nieuwe vestigingen uit het begin van deze eeuw.
Nabij Rekken is de psychiatrische inrichting 'Rekkense Inrichting' opgericht.

Afbeelding 6
Bevolkingsontwikkeling gemeente Eibergen 1850-1940
(indexcijfers, waarbij 1850, 5.075 inwoners = 100)

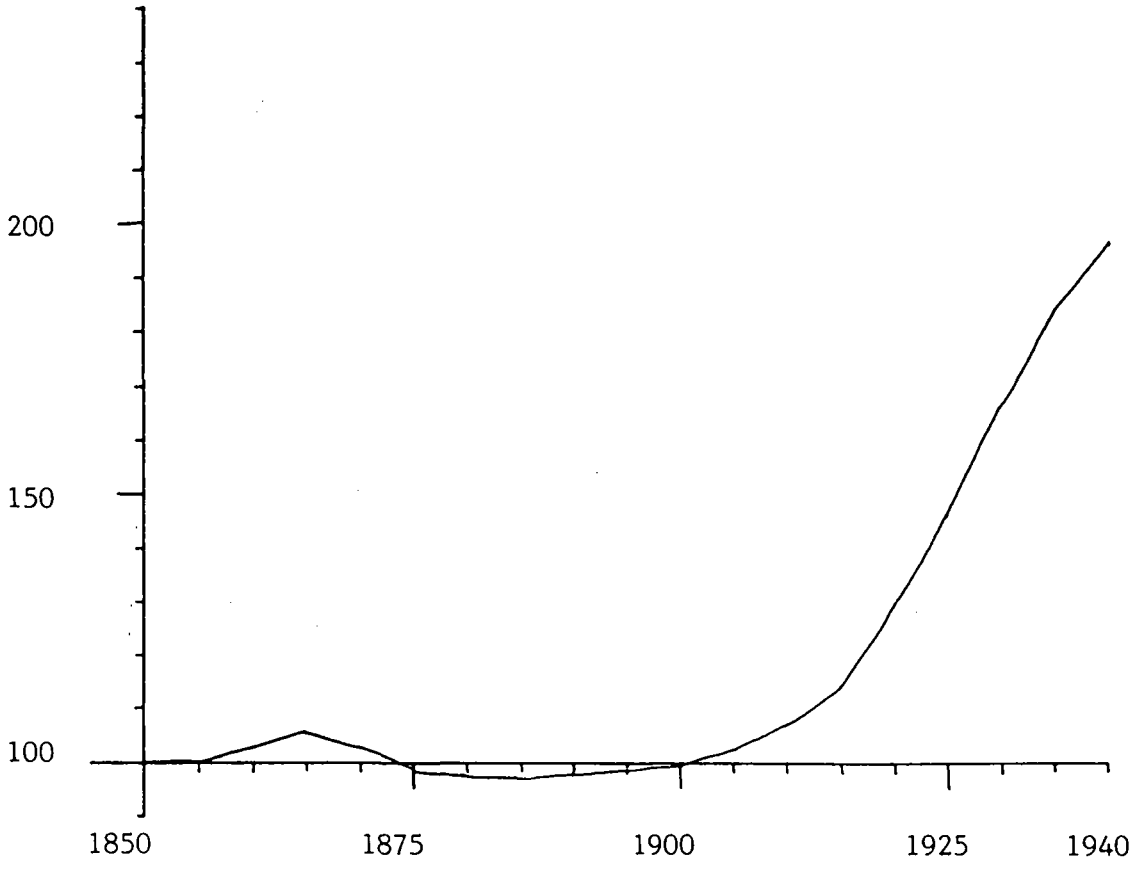

4.3. Stedebouwkundige structuur

Temidden van heide en veen lagen rond 1850 de kernen Eibergen, Rekken en Beltrum. Van echte kernen is in Rekken en Beltrum rond die tijd nauwelijks sprake. Het zijn concentraties van boerderijbebouwing.

Eibergen

De structuur van Eibergen, ontstaan als agrarische nederzetting op de plateaurand, bestond rond 1850 uit de Grote Straat, de Kluiversgang, de Hagen, Kleine Hagen en Weemersdijk. De bebouwing bestond voornamelijk uit dorpsboerderijen. Geleidelijk ontwikkelde zich lintbebouwing langs de Kerkstraat en langs de uitvalswegen naar Borculo, Beltrum, Hupsel en Groenlo.

Een ander proces van verdichting in de periode 1850-1940 binnen de bestaande structuur deed zich voor, waarbij tevens een functieverschuiving zichtbaar werd: steeds meer boerderijen verdwenen en burgerwoonhuizen werden in de oude structuur gebouwd. Omstreeks 1890 ontstond de eerste sociale woningbouw aan de Kerkstraat, deze woningen zijn in 1970 afgebroken. Aan de Borculoseweg werden voor de arbeiders van de stoomblekerij eveneens woningen gebouwd.
Tot 1940 bleef de structuur van Eibergen gehandhaafd. De Grote Straat vormde de belangrijkste en had in de decennia ervoor een vrij gesloten straatwand gekregen, waarbij burgerwoonhuizen en winkels hier en daar afgewisseld werden door oudere boerderijen met de deeldeuren naar de straat gericht.

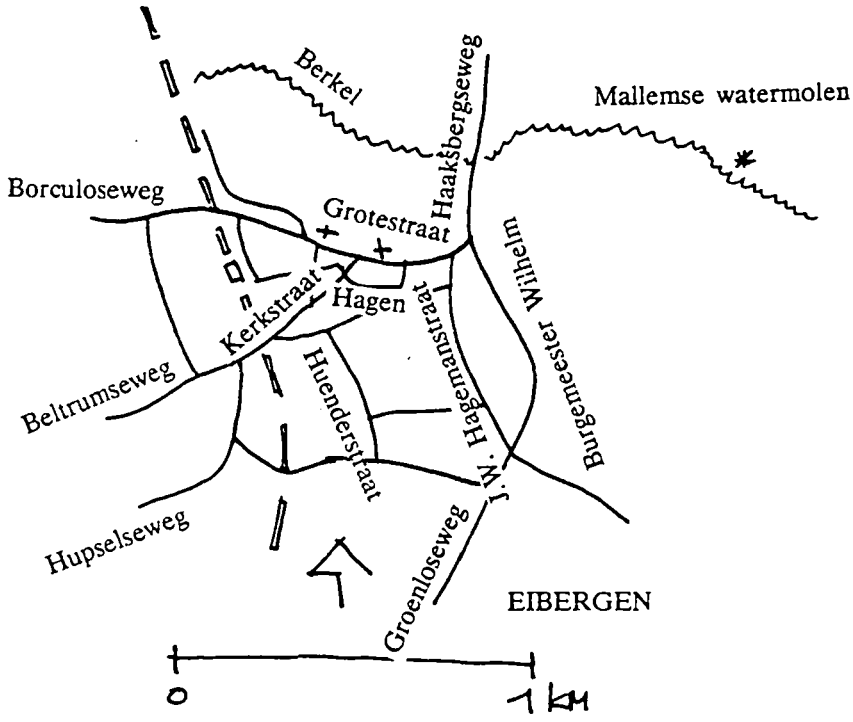

Rekken - Beltrum
In Beltrum verdichtte de bebouwing zich in de periode 1850-1940 langs de wegen die hier samenkomen; de Grolseweg, de Avesterweg en de Zieuwentseweg.

Rekken onderging in deze periode een beperkte verdichting aan beide zijden van de Berkel langs de Rekkenseweg en de Hölterweg. Ten noorden van Rekken wordt in 1913 begonnen met de aanleg van de 'Kolonie' zoals het in de volksmond aanvankelijk heette, als men het had over de Rekkense Inrichting, die thans als de Van Ouwenallervereniging de naam van de oprichter dragen.

Verspreide bebouwing
Het buitengebied van Eibergen is een afwisseling van kampenlandschap en natte ontginningen. Langs de Berkel vinden we een strook onbebouwd rivierweidelandschap. De kampen komen hier voor, direct grenzend aan het rivierweidelandschap en het gebied rond Beltrum. Het patroon van slingerende wegen en verspreide boerderijbouw met clustering doet zich voor in buurtschappen als Loo, Mallem, Olden-Eibergen, Lintvelde en Hupsel. De natte ontginningen worden gekenmerkt door rechte wegen met daarlangs de boerderijen. Van de oorspronkelijke begroeiing van het buitengebied is niet veel overgebleven als gevolg van ontginningen en ruilverkavelingen. In het Noordijkerveld zijn nog kleine resten van het oude landschap te zien en het Broekerveld geeft nog een indruk van een vochtig broekgebied. Alle gebieden zijn ontwaterd, waarbij de aanleg van het Twenthekanaal van groot belang is geweest.

4.4. Ontwikkelingen na 1940
De kern Eibergen ontwikkelde zich halfconcentrisch aan de zuidzijde van de Berkel. De bebouwing bestaat voornamelijk uit woonhuizen. Het gebied tussen de Berkel en de Borculoseweg werd als industriegebied bestemd. De kernen Beltrum en Rekken kregen een beperkte planmatige uitbreiding waarbij het accent bij Rekken aan de noordzijde van de Berkel komt te liggen.

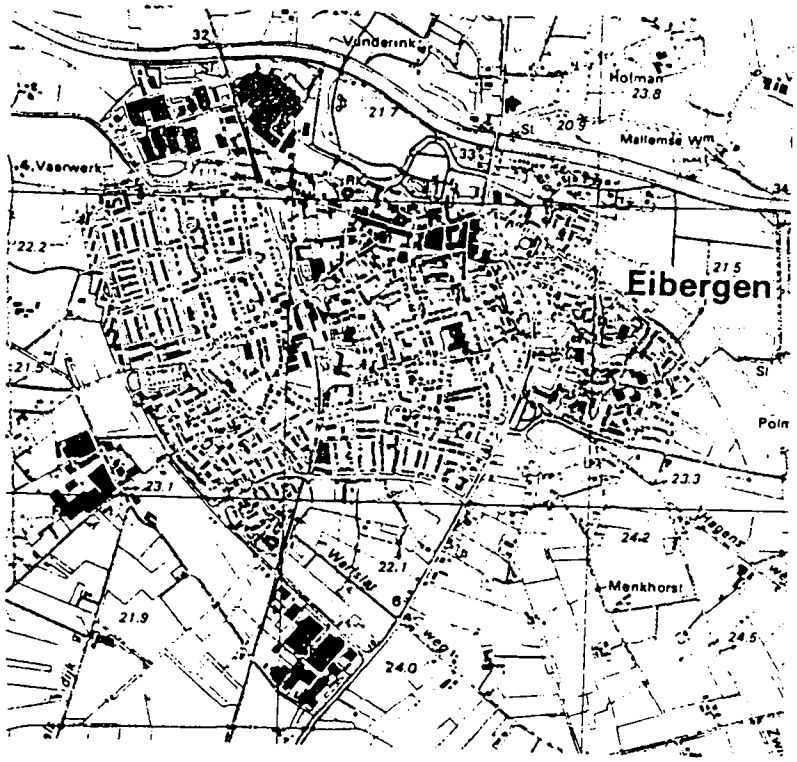

Eibergen omstreeks 1987

4.5 Karakterisering geïnventariseerde bebouwing

Wonen
De bebouwing van Eibergen in de categorie wonen in de periode 1850-1940 wordt gekenmerkt door villa's en herenhuizen aan de Grotestraat, gebouwd in het laatste kwart van de 19e en het eerste kwart van de 20e eeuw. Kleinere vrijstaande huizen en middenstandsbebouwing bevinden zich aan de Burgemeester Smitsstraat, Hondevoort en Hemstea, aan de uitvalswegen Beltrumseweg, Borculoseweg en Haaksbergseweg en in het gebied tussen de Burgemeester Wilhelmweg, de Klaashofweg en de Huenderstraat. Deze bebouwing dateert grotendeels uit de eerste helft van de 20e eeuw. De bebouwing van het buitengebied en de dorpen Beltrum en Rekken is overwegend agrarisch.

Werken
De bebouwing in de categorie werken wordt gekarakteriseerd door boerderijen. Zij behoren tot het hallehuistype met langsdeel en zijn vaak voorzien van een breder voorhuis, een zadeldak, beschoten topgevels met stiepeltekens en teruggelegen korfboogvormig afgesloten deeldeuren. Sommige boerderijen bezitten een of meerdere schuren, soms in vakwerk, een eindkamer, een bakhuisje of een achtergevel met siermetselwerk. Het traditionele hallehuistype, waarop als variant ook wel de T-boerderij voorkomt, wordt gebouwd tot in de jaren '30 van deze eeuw. Opvallend is het aantal boerderijen van grijze en rode kalkzandsteen in het zuiden van de gemeente in de omgeving van het Zwollesche Veld.
In Rekken bevinden zich twee coöperatiegebouwen uit het tweede kwart van de 20e eeuw, waarvan er een ontworpen is door J.G.A. Heineman in de stijl van de Amsterdamse School.
Tussen de Berkel en de Fabrieksstraat in Eibergen ligt het fabrieks-complex van de Koninklijke Textielveredelingsindustrie, gesticht rond 1830 en nog steeds actief. De meeste fabrieksgebouwen uit de periode 1850-1940 dateren van rond 1900.
Langs de Grotestraat in Eibergen staan enkele winkels met puien uit de periode 1850-1940. De panden zelf zijn doorgaans ouder, wat te zien is aan de vakwerk zijgevels.

Infrastructuur
Aan de Needseweg staat het Regelstation Berkelstreek, gebouwd tussen 1920 en 1930 onder invloed van de Amsterdamse School.
De meeste transformatorhuisjes in de gemeente Eibergen hebben een vierkant grondplan en een tentdak met ventilatiekoker. Zij zijn gebouwd tussen 1930 en 1940.
De watertoren aan de Haaksbergseweg dateert van 1935. Op de kruising van de Lintveldseweg met de Molenweg ligt een in zakelijke stijl gebouwd complex ten behoeve van de watervoorziening. Het bestaat uit een pompstation, een dienstwoning en een transformatorhuisje en is gebouwd tussen 1930 en 1940.
Bij de monding van de Ramsbeek in de Berkel bevinden zich twee sluisjes met bruggen.

Maatschappelijke voorzieningen
De Nederlands Hervormde gemeente kerkt in het 15e eeuwse kerkgebouw aan de Grotestraat. De Gereformeerde gemeente en de Protestantse Bond bezitten kerkgebouwen aan de Hemstea en de Kerkstraat.
De R.K. H. Mattheuskerk en pastorie zijn gebouwd tussen 1930-1940 in traditionalistische stijl met invloeden van Kropholler.
De nabij gelegen St. Jozefschool vertoont invloed van de Amsterdamse School.
De R.K. kerken van Rekken en Beltrum zijn gebouwd in de stijl van de Neogotiek. De kerk van Beltrum is tussen 1920 en 1930 verbouwd en ligt temidden van een klooster, pastorie, schooltje en begraafplaats. Rekken bezit een N.H. kerk met middeleeuwse toren, waarvan het schip gebouwd is in 1866 en herbouwd in 1889. In de buurt van de kerk liggen een begraafplaats met barenhuisjes en urinoir en schoolgebouw met neoclassicistische elementen.
Rondom de bebouwde kom van Eibergen liggen vier begraafplaatsen; de Algemene en Rooms Katholieke aan de Borculoseweg, de Joodse begraafplaats met barenhuisje aan de Rekkense Binnenweg en de nieuwe Algemene Begraafplaats aan de oude Needseweg. Verspreid over de gemeente ligt een drietal zondagschooltjes, waarvan de oudste in het gehucht Loo uit 1893 dateert. Rekken bezit een muziekverenigingsgebouwtje met de naam Crescendo. Eveneens in Rekken in het uiterste noordoosten van de gemeente ligt het complex van de Van Ouwenallervereniging. Het bestaat uit een aantal paviljoens en dienstwoningen, een boerderijtje, een werkplaats en een begraafplaats. De eerste gebouwen dateren van 1913.

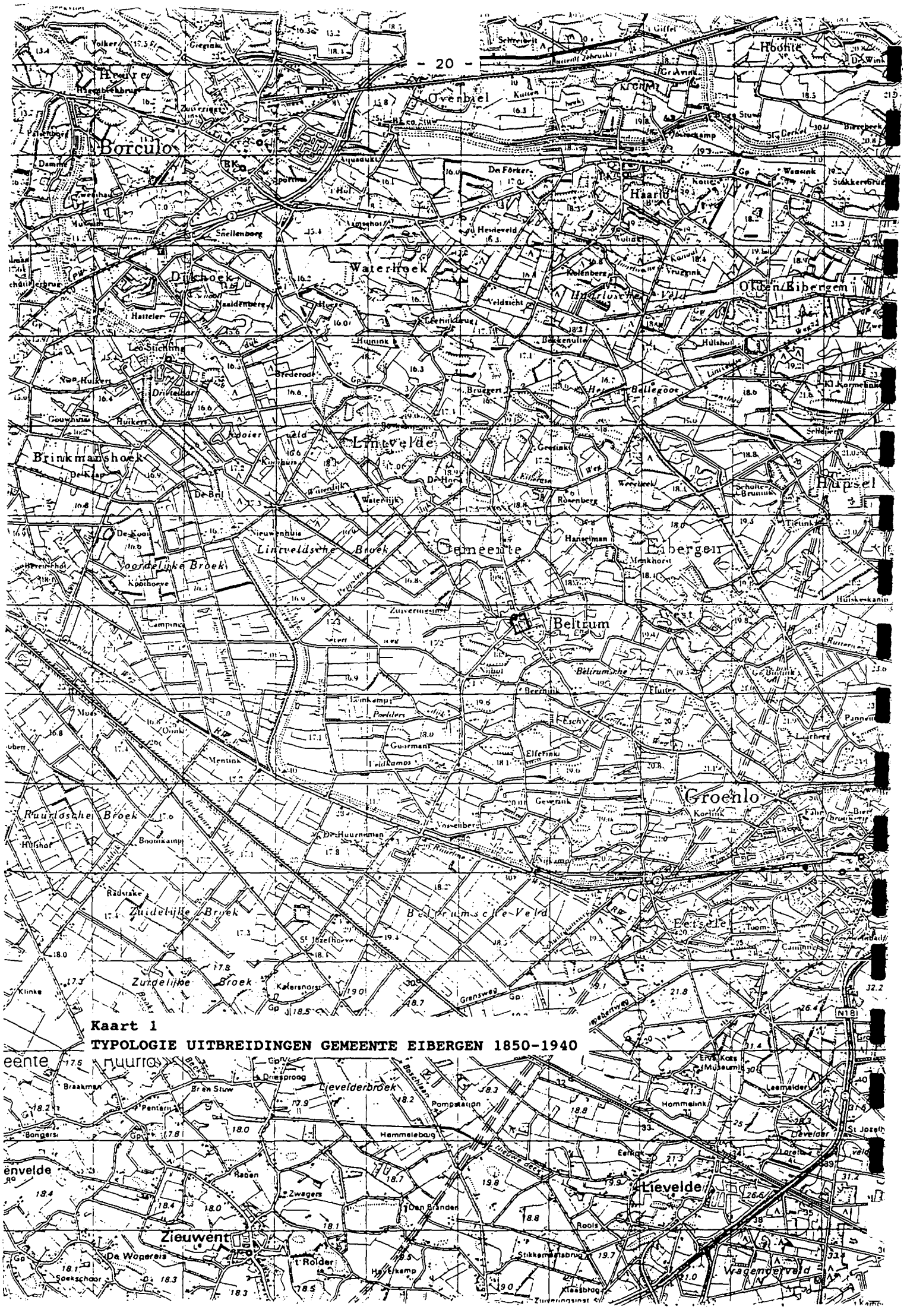

Kaart 1

TYPOLOGIE UITBREIDINGEN GEMEENTE EIBERGEN 1850-1940

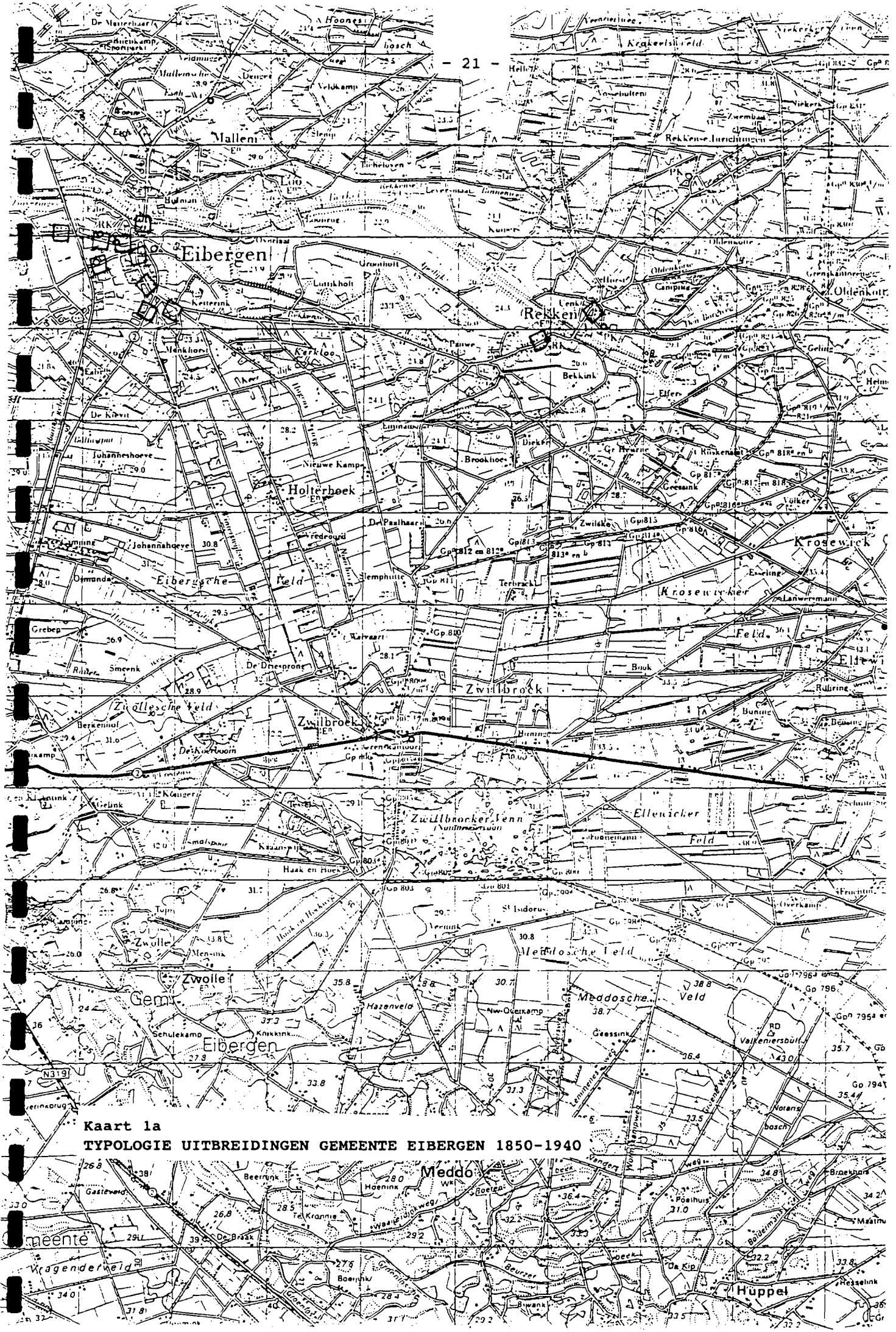

Kaart 1a

TYPOLOGIE UITBREIDINGEN GEMEENTE EIBERGEN 1850-1940

4.6. Typologie uitbreidingen gemeente Eibergen 1850-1940

Toelichting bij kaart 1 en kaart 1a

Type aanduiding **Type-omschrijving** **Bijzondere gebieden**

Andere aanduidingen

- Lineaire ontwikkelingen

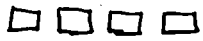

- functie: gemengd of wonen
- niet-planmatige en planmatige ontwikkelingen

4.7. Bijzondere gebieden

De term bijzonder gebied wordt gehanteerd voor gebieden die zijn gebouwd of aangelegd in de periode 1850-1940. Bij de beoordeling is de criterialijst (zie blad 23) gehanteerd volgens de zgn. "MIP-handleiding". Hierbij zijn grotere samenhangende (stede-)bouwkundige structuren bekeken. Bij de bouwkundige inventarisaties zijn samenhangende bouwkundige complexen aangegeven.
Dat in de gemeente geen of weinig bijzondere gebieden voorkomen, zegt niets over de schoonheid of opbouw van de gemeente.

In de gemeente Eibergen komen geen bijzondere gebieden of structuren voor die gebouwd zijn in de periode 1850-1940.

Karakteristieke gebieden

Structuren van bouwkunst en stedebouw van vóór 1850 en na 1940 die een bijzondere kwaliteit hebben worden aangeduid met de kwalificatie "karakteristieke gebieden". Het betreft gebieden waarvan de hoofdelementen dateren van voor 1850 of na 1940, die ook daarna herkenbaar zijn gebleven.

Mallemse Molen

Het gebied de Mallemse Molen met sluis, boerderij en maalhuis als beschermd dorpsgezicht is opgenomen door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en kan worden aangemerkt als karakteristiek gebied.

De Mallemse Molen is een uit 1748 daterend korenmolenhuis. De sluis dateert uit 1753 en de schuur uit 1834.

CRITERIA VOOR DE AANDUIDING BIJZONDERE GEBIEDEN

I. **Intrinsieke stedebouwkundige kwaliteit, zoals:**
   1. kwaliteit van het ruimtelijk concept;
   2. betekenis vanwege de verkaveling/inrichting/voorzieningen;
   3. betekenis vanwege architectonische/architectuurhistorische kwaliteit;
   4. betekenis vanwege specifieke vorm voor specifieke functionele ontwikkelingen (b.v. havengebied, city-ontwikkeling, sportpark)

II. **Bijzondere historische betekenis, zoals:**
   1. structuur, bestemming of verschijningsvorm, verbonden met en duidelijk uitdrukking gevend aan een specifieke politieke, culturele, geestelijke, sociale, economische of algemeen historische ontwikkeling;
   2. betekenis voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en voor de ontwikkeling van het stedebouwkundig denken;
   3. betekenis vanwege de innovatieve waarde of pioniersfunctie (type, motief, datering)

III. **Stedebouwkundige betekenis in ruimere omgeving, zoals:**
   1. betekenis als onderdeel van een groter geheel
   2. betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving;
   3. betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel

IV. **Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)**

V. **Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten)**

GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN/BIBLIOTHEKEN/KAARTMATERIAAL EN LITERATUUR

Archieven en bibliotheken

* Rijksarchief in Gelderland
* Gemeente Eibergen
* Katholieke Universiteit Nijmegen, faculteitsbibliotheek Beleidswetenschappen
* Stichting Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek
* Bibliotheken Provincie Gelderland

Afbeelding

*	Afbeelding 1	Gemeente Eibergen omstreeks 1867
*	Afbeelding 1a	Gemeente Eibergen omstreeks 1867
*	Afbeelding 2	Indeling in dorpsgebieden en gemeenten
*	Afbeelding 3	Geomorfologische kaart gemeente Eibergen
*	Afbeelding 4	Globale hoogtekaart gemeente Eibergen
*	Afbeelding 5	Belangrijkste wegen gemeente Eibergen omstreeks 1930
*	Afbeelding 6	Bevolkingsontwikkeling gemeente Eibergen 1850-1940
*	Kaart 1	Typologie uitbreidingen gemeente Eibergen 1850-1940

Geraadpleegd kaartmateriaal

* Topografische kaart 1/25.000, 1/50.000, diverse jaargangen
* Rivierkaart 1/10.000, circa 1915
* Topografische en Militaire Kaart 1/25.000, 1850-1864
* Kaartenboek van Gelderland 1843
* J. Kuyper, Gemeenteatlas van Gelderland, 1868, Leeuwarden 1970

Literatuur

* Consulentschap bos- en landschapsbouw Gelderland, *Advies landschapsbouw*, Hupsel-Zwolle, 1989

* Huender, H.A., *Eibergen voorheen en thans*, Lochem, 1928

* Natuurwetenschappelijke commissie van de Natuurbeschermingsraad, *Landrichting Hupsel-Zwolle; advies natuur, landschap en cultuurhistorie*, Utrecht, 1989

* Odink, H., *Een oude ticheloven en z'n bewoners, in: Archief de Graafschap, 1957*

* Odink, H., *Land en volk van de Achterhoek*, Enschede, 1971

* Pape, J.C., *Oude bouwlandgronden in Nederland, in: Boor en Spade, 1972*

* Vaarwerk, B.H.M. te e.a., *Acht eeuwen heerlijk Eibergen*, Eibergen, 1988

* Voorden, F.W. van e.a., *Stads- en dorpsgezichten in Gelderland; de nederzetting in ontwikkeling*, Zutphen, 1975

Oosterbeek, 1992

Stichting MIP-Gelderland
Oranjeweg 60
6861 BL OOSTERBEEK
tel. 085 - 336 326